

Історія

УДК 328.36:330.111.66|338.439

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19412318>

**Соціально-економічна політика ЗУНР в академічних виданнях:
історіографічний аналіз**

Загнибіда Ігор,

аспірант Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0003-0036-4971>

Прийнято: 17.03.2026 | Опубліковано: 31.03.2026

***Анотація.** У статті проаналізовано сучасний стан досліджень соціально-економічної політики та процесів у Західно-Українській Народній Республіці (ЗУНР/ЗО УНР) у новітній українській історіографії. Розглянуто динаміку та глибину висвітлення цих питань у ключових академічних монографіях і колективних працях.*

Виокремлено найбільш репрезентативні видання, що формують загальне розуміння соціально-економічного життя західноукраїнської держави. Зокрема, вивчено внесок М. Литвина та К. Науменка, колективні монографії за редакцією професорів О. Карпенка та М. Кугутяка, а також матеріали чотирьохтомної «Енциклопедії ЗУНР».

Автор доходить висновку, що на початковому етапі (з кінця 1980-х рр.) дослідники зосереджувалися переважно на державотворчих процесах та

військовій історії. Монографія М. Литвина та К. Науменка стала предтечею глибоких академічних студій. Наступні праці, передусім за редакцією О. Карпенка та М. Кугутяка, на солідній джерельній базі розширили аналіз діяльності державних інституцій у соціально-економічній сфері.

Особливу увагу приділено «Енциклопедії ЗУНР» як найсучаснішому виданню, що містить детальний аналіз взаємодії з урядовими структурами УНР. Соціально-економічна політика ЗУНР в академічних працях розглядається в межах територіального існування держави з жовтня 1918 р. по червень 1919 р.

Ключові слова: історіографія ЗУНР/ЗОУНР, академічні видання в національній історіографії, соціально-економічні процеси, соціально-економічна політика ЗУНР/ЗОУНР.

Socio-Economic Policy of the WUPR in Academic Publications: A Historiographical Analysis

Ihor Zahnybida,

Postgraduate Student

Vasyl Stefanyk Carpathian National University,

Ivano-Frankivsk, Ukraine <https://orcid.org/0009-0003-0036-4971>

Abstract. *In the article is given a shot to analyse the current state of research on socio-economic policy and socio-economic processes in the Western Ukrainian People's Republic (WUPR) / the Western Region of the Ukrainian People's Republic (WRUPR) in modern Ukrainian national historiography during the period of nowadays independence. It considers the dynamics of how those problems are addressed, as well as the depth of their coverage in monographic publications, which are traditionally related to academic.*

The most representative publications are discussed in the article, which, in our opinion, allow us to form a general understanding of how these problems are determined in national historiography. The author has revealed how socio-economic processes and socio-economic policy of the Western Ukrainian state were illustrated in M. Lytvyn's and K. Naumenko's works, as well as in collective monographs edited by Professors O. Karpenko and M. Kuhutiak, and also in the four-volume edition of the Encyclopedia of the WUPR.

The author draws conclusions that at the first stage of studying the history of the WUPR, beginning in the late 1980s, researchers devoted their primary attention to the study of state-building processes, the Ukrainian Sich Riflemen, the Galician Army, and, in general, to the study of national military development, including the military operations from November 1918 to the winter of 1921. A kind of culmination of this type of study, in our view, can be considered the monograph by M. Lytvyn and K. Naumenko entitled History of the WUPR. It may rather be called the forerunner of academic publications. The issues in question are already briefly examined in this monograph. The issues found a broader coverage in collective monographs edited by Professor O. Karpenko and, in particular, by M. Kuhutiak. The authors of the chapters dealing with socio-economic processes and socio-economic policy of the WUPR/WRUPR, drawing on a solid source base, analyzed the functioning of state institutions that were expected to respond to challenges of this nature.

Particular attention is given to the most recent academic publication on the history of this state — the Encyclopedia of the WUPR. The author points out the profound, detailed analyses conducted by the authors of those articles on various aspects of the socio-economic policy of state-building and its interaction with the governmental structures of the UPR in this domain.

The socio-economic policy of the WUPR/WRUPR in academic publications is analyzed in the context of its territorial existence, covering the period from October 1918 to June 1919.

Key words: *historiography of the WUPR/WRUPR, academic publications in national historiography, socio-economic processes, socio-economic policy of the WUPR/WRUPR.*

Постановка проблеми. Історії Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) (в даному випадку вживаємо історичну назву держави в тогочасному українському правописі – І.З.) в національній історіографії присвячено чимало праць [4]. До 100-річчя цієї держави та західноукраїнських землях було навіть опубліковано окреме чотиритомне енциклопедичне видання [6], аналогів якому немає у світовій історії. Національна історіографія не лише відновила так звану “історичну лакуну” про історію цієї держави, фактично здійснила її “реабілітацію” після ідеологічних звинувачень творців історіографії радянської, а й змогла розширити як предмет, так і об’єкти досліджень ЗУНР.

Однак, як і будь-яке історичне студіювання, проблеми дослідження історії ЗУНР не вичерпано. Однією з тем, які вимагають глибокого і всебічного вивчення, висвітлення є питання провадження соціально-економічної політики цієї держави і тих соціально-економічних процесів, що мали місце в ній.

В цій статті ставимо собі за мету проаналізувати як означені процеси висвітлені на сьогодні в академічних виданнях з історії цієї держави. Під такого типу виданнями ми розуміємо насамперед окремі монографічні видання, які ретельно підготовлені, відрізняються високим рівнем наукової достовірності, містять розгорнутий науково-довідковий апарат (коментарі,

аналітичні статті, джерелознавчий матеріал). Як правило, такі видання є результатом колективної праці спеціалізованих науково-дослідних установ, рідше – ретельно підібраним колективом авторів, які є визнаними фахівцями в конкретній царині дослідження.

Більше того, масштаби статті не дозволяють всебічно проаналізувати всі наявні і оприлюднені на сьогодні академічні видання. Тому при їх аналізі ми цілком природньо скористаємося принципом репрезентативності, достатності для виснування об’єктивного характеру.

Однією з перших праць, присвячених історії Західно-Української Народної Республіки стало видання авторів Миколи Литвина і Кіма Науменка[11]. Одразу зазначимо, що книга містила покликання на використані джерела і матеріали, список використаних джерел і літератури. Це спонукає стверджувати, про науковий характер написання праці. Водночас, мова і стиль викладу автори адаптували якнайкраще для пересічного зацікавленого читача, що робить цю працю за характером також популярною. У рік видання студії – 1995 – навряд чи можна було говорити про таке явище, як “бестселлер” в історичній літературі. Та власне сама книга, на нашу думку, відповідала основним критеріям такого типу видань.

Автори вперше використали нові, неопубліковані матеріали з архівів як України, так і Республіки Польщі. Маємо на увазі, насамперед, Архів Актів Нових у Варшаві (AAN). Ґрунтовний аналіз документів і матеріалів, інших видів і типів джерел до вивчення історії ЗУНР/ЗОУНР міститься в монографічному дослідженні В. Великочого[1]. Зокрема, вчений наголошує на тому, що в цьому польському архіві створена колекція засвідчених копій документів “Polska i Ukraina”, “на основі матеріалів, зібраних...науковою комісією “Товариства з вивчення історії оборони Львова і південно-східних воєводств 1918-1920 рр.”[1, с.24]. Вченим також встановлено, що “за своєю

кількістю і якісною репрезентативністю вони є аналогом джерельних матеріалів такого ж типу фонду 257 Державного архіву Львівської області”[1, с.24].

Автори першої монографії про ЗУНР новітньої доби української незалежності використали також матеріали центральних архівів і архівних установ Києва, державних обласних архівів Львова, Івано-Франківська, Тернополя, Чернівців, Вінниці, матеріали архівів Австрії, Федеративної Республіки Німеччини, Республіки Польщі, Чехії, російської федерації. В поле їх зору потрапила досить репрезентативна добірка мемуарів і спогадів безпосередніх учасників і свідків подій, монографічні студії вчених українського закордоння, періодична преса як того часу, так і наступних десятиліть, яка побачила світ на західноукраїнських землях до окупації їх радянською державою, і в діаспорі.

Таким чином, автори монографії М. Литвин і К. Наumenko базували свою студію на досить ґрунтовному пласті документальних матеріалів, що дає нам підстави розглядати її як, так би мовити, “предтечу” академічним виданням до історії ЗУНР/ЗОУНР.

Що стосується предмету цієї статті, то економічній політиці ЗУНР, як і економічним процесам в ній присвячено невеликий підрозділ книги під назвою “Господарське реформування” [11, с. 91-98]. Сама кількість сторінок, відведених на аналіз і опис предмету дослідження говорить сама за себе. Дослідники ЗУНР/ЗОУНР, як правило, значну більшу уваги приділяли Листопадовому Чину, формуванню і діяльності органів державної влади, Галицькій Армії, незрівнянно більше – процесам і векторам соборності. На економіку відводилася незначна частка описового матеріалу. Ймовірно, що найважливішим аргументом, на нашу думку, міг бути той, що територіальне існування ЗУНР/ЗОУНР тривало з жовтня 1918 по червень 1919 року, тобто 9

місяців. Надто малий термін для того, щоб організувати і впровадити власну економічну, а тим більше – соціальну політику в державі, яка одночасно вперто і натужно боролася за власну незалежність й утвердження.

Разом з тим, цей невеликий за обсягом підрозділ ліг в основу написання майбутніх частин монографічних видань академічного характеру. Автори зосередили свою увагу на аналізі загального стану краю, який був зруйнований в ході бойових дій Першої світової війни, в тому числі і в частині промислового виробництва [11, с. 91-92]. М. Литвин і К. Наumenко вказують на те, що проблему забезпечення Східної Галичини продуктами харчування в умовах завершення війни і повсюдної розрухи взяв на себе Український Харчовий Уряд. Ця інституція виникла чи не першою з посеред інших державних інституцій молодой західноукраїнської держави і ще до так званого “Листопадового Зриву” – 29 жовтня 1918 р. [11, с. 92-93].

Наступною проблемою, яку мала вирішувати західноукраїнська держава в частині розвитку промисловості – збереження і реалізація продукції нафтової промислів. Автори монографії наголошують на тому, що вона вимагала відбудови і реконструкції, а також на 90% належала іноземним власникам. В робочому стані залишалася лише третина нафтопереробних заводів. Навіть з видобутої нафти лише 1/4 змогла бути вивезеною на експорт для отримання коштів з метою забезпечення власної армії і населення.

Ще однією галуззю господарювання в ЗУНР/ЗОУНР залишалася деревообробна промисловість, так звані тартаки. Однак в умовах воєнних дій виробництво їх основної продукції значно зменшилося, а інша спрямовувалася головню на військові потреби. При цьому слід зауважити, на нашу думку, наступне: видобувні галузі промисловості, які домінували в ЗУНР, залишилися в спадок від попереднього державного утворення – Австро-Угорської імперії. Жодної нової галузі в державі і не могло бути створено,

адже явно не вистачало сил, засобів, часу. Підкреслимо також і той факт, що таке домінування видобувних галузей, які були сировинними, свідчить лише про колоніальний характер економіки, отриманої в спадок від попереднього державного організму. Більше того, навіть ці промислові об'єкти перебували у власності іноземців, які не були ні резидентами ЗУНР, ні її громадянами. Тому вирішувати питання використання нафтової сировини і дерева можна було лише шляхом угод при збереженні права приватної власності. Урядові структури не йшли на більшовицькі експерименти з націоналізації чи тим більше – експропріації майна в державі.

Найбільш актуальним і на жаль – не вирішеним остаточно, в ЗУНР було питання землі. Малоземелля селян і наявність великого земельного володіння, яке переважно знаходилося в руках іноземців, перешкоджало ефективному господарюванню молодій державі. За словами Михайла Лозинського, вирішення земельного питання було “найбільшою журою нашої державної влади”[20, с. 443]. Автори монографії підкреслюють той факт, що Українська Національна Рада (УНРада), як найвищий орган виконавчої влади розпочала процес земельної реформи, основою якої мало стати прийняття так званого Земельного закону. Одним його розробників і промоутером став віцепрезидент Виділу УНРади, доктор Лев Бачинський. Цей законодавчий акт був прийнятий як закон 14 квітня 1919 р.[9, с. 348-353] після тривалих кількомісячних дискусій. Однак і він не вирішив земельного питання в ЗУНР. Занадто малий час історія виділила для державних структур, щоб провести земельну реформу. Окрім того, зовнішня військова агресія сусідніх держав, несприйняття міжнародними інституціями повоєнного світу права української нації на власну державність ще більш ускладнили цей процес. Це, своєю чергою, поставило свідоме галицьке селянство в складні умови щодо підтримки й утвердження власної державності, хоч воно й не припиняло

збройну боротьбу на українсько-польському, українсько-румунському і українсько-російському фронтах.

Автори “Історії ЗУНР” чи не вперше актуалізують питання економічного співробітництва Наддністрянської і Наддніпрянської України в час Української революції 1914-1923 рр. Наголошують на тому, що допомога зерном, цукром, обмундируванням і зброєю для Галицької Армії надалася Українською Народною Республікою, частиною якої стала ЗУНР після Універсалу про їх об’єднання в січні 1919 року. Ще одним виявом реальної соборності на державному рівні стало введення в обіг на території ЗУНР гривень і карбованців [11, с. 97].

Таким чином, “Історія ЗУНР” авторства М.Литвина і К.Науменка стала своєрідною “предтечею” академічних видань, присвячених цій проблематиці. Саме в ній вперше, в загальних рисах аналізується і описується соціально-економічна політика владних структур держави, яка мала відповідати викликам відповідних процесів повоєнного перетворення Центрально-Східної Європи.

Першою з видань академічного характеру, присвяченою історії західноукраїнської держави в час новітньої національної державності стала колективна монографія “Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923. Історія.” [8]. Вона була підготовлена колективом авторів під керівництвом доктора історичних наук, професора Олександра Карпенка, які, як правило, представляли західноукраїнський регіон. Студія побачила світ 2001 року. Слід відзначити, що сама робота відповідала вже сформованій на той час концепції Листопадової (1918р.) національно-демократичній революції на західноукраїнських землях [10]. Її головним редактором, керівником авторського колективу став один з корифеїв вітчизняної історії ЗУНР/ЗОУН, ініціатор численних міжнародних наукових конференцій, керівник

авторського колективу з підготовки збірника документів і матеріалів з історії цієї держави [5] О.Ю.Карпенко.

У змісті студії немає ні розділу, чи хоча б підрозділу, який би висвітлював цю проблематику. Враховуючи той факт, що це була перша монографія академічного наукового характеру, а до цього такої комплексної праці українська історіографія (як вітчизняна, так і зарубіжна) не знали, можемо припустити, що авторський колектив зосередився на більш, на його думку, важливих моментах і епізодах життя держави.

Однак слід відзначити, що у тексті монографії, зокрема у розділі 3, підрозділі 2 все ж іде мова про соціально-економічні процеси і соціально-економічну політику держави. Ми спеціально розділяємо ці поняття, оскільки політика мала б будувати, у кращому випадку - конструювати процеси, або хоча б вирішувати ті проблеми, які вони поставили перед органами влади. Так, зокрема, підрозділ 2 третього розділу має назву “Законодавче забезпечення суспільно-політичних, соціально-економічних, культурно-освітніх перетворень та національної політики ЗУНР”[8, с. 204-227]. Таким чином, автори цього розділу поставили собі за мету висвітлити лише процес прийняття вищими органами влади ЗУНР/ЗОУНР нормативних актів в державі, які б регулювали обрані ними для аналізу процеси. А от щодо аналізу політики, тобто реального впровадження і його ефективності, то до нього справа в монографічній студії не дійшла. До прикладу, лише згадується прийняття законів ЗУНР/ЗОУНР про запровадження в обіг гривень і карбованців, про боротьбу з хабарництвом тощо.

Отже, в монографії колективу вчених під керівництвом проф. О.Карпенка проблемам соціально-економічної політики ЗУНР/ЗОУНР чи соціально-економічних процесів, що мали місце в ній, не було зроблено системного аналізу. Водночас, використаний в ній матеріал в поєднанні з

аналізом законодавчого забезпечення діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування щодо вирішення питань означеного характеру фактично заклали основу для подальшого академічного студіювання виокремленої проблеми діяльності держави.

Ще однією студією монографічного характеру і водночас академічною за способом викладу, є, на нашу думку, “Західно-Українська Народна Республіка.1918-1923: ілюстрована історія” [7]. Вихід цього видання був присвячений 90-річчю з часу створення ЗУНР і став своєрідним підсумком з вивчення історії цієї держави впродовж означеного хронотопу. Зокрема в ньому утверджувалася ідея окремішності Листопадової національно-демократичної революції на західноукраїнських землях 1918 року, яка була сформульована професором Олександром Юхимовичем Карпенком ще 1992 року [10] і надзвичайно швидко, на нашу думку, міцно закріпилася в українській пострадянській історіографії. Аналіз такої концепції останнім часом піддається цілком вмотивованій критиці сучасних вчених (маємо на увазі зокрема О.Ресента, В.Великочого, І.Монолатія, О.Удода, [12-18], знайшла своє відображення в Енциклопедії ЗУНР) [19], які вбачають Українську революцію як окремий і єдиний процес, не дивлячись на різноманітні регіональні особливості.

Слід також зазначити, що з позицій оціночної характеристики цієї монографії, то вона стала, на нашу думку, не тільки і не стільки своєрідним продовженням колективної праці за редакцією вже згаданого проф. О.Карпенка, як спробою по новому описати і проаналізувати окремі процеси в ЗУНР/ЗОУНР. Більша частина співавторів цієї монографії брали участь і при написанні попередньої. Однак, як сама структура, виклад, форма, так і зміст праці виявилися іншими, значною мірою позбавленими впливу попередньої методології української історіографії “совєтської доби”.

Студія вигідно відрізняється в питанні висвітлення соціально-економічних процесів і соціально-економічної політики ЗУНР/ЗОУНР. Ці процеси і явища розглядаються в ній у контексті так званої внутрішньої політики, пов'язаної з діяльністю органів державної і місцевої влади. Тобто в контексті більш широкого спектру процесів, що мали місце в державі. Про це свідчить і назва третього розділу праці – “Внутрішня політика”. Окремими підрозділами в ньому виокремлено третій і четвертий, відповідно – “Реформування економіки” (проф. М. Литвин) та “Фінансова політика і грошовий обіг” (проф. О. Павлишин).

Окремо відзначимо, що ще у вступній частині до розділу автори цілком логічно відзначили, що проблему економічного забезпечення діяльності держави, головно – забезпечення населення продовольством і функціонування відповідних структур з цією метою, було започатковано ще 28 жовтня 1918 року, до Листопадового зриву. Вони вказують на те, що “з ініціативи львівської делегації УНРади було створено Український Харчовий уряд під керівництвом д-ра Степана Федака”. Одразу ж цей орган центральної влади зобов'язав “українські філії Краєвого товариства “Сільського господаря” та інших українських громадських організацій створювати повітові харчові управи, на які покладалося завдання брати під контроль та безпосереднє управління в повітах продовольчий ринок та систему формування і забезпечення продовольством” [7, с.182].

Досить професійно, аргументовано автори підрозділів висвітлюють економічні процеси в ЗУНР/ЗОУНР: від забезпечення продовольством населення держави – до прийняття аграрної реформи, яка, враховуючи фактично аграрно-промисловий характер економіки краю, фактично повсюдну розруху, ставала стрижневим питанням вирішення економічних проблем. Досить аргументованим є висвітлення допомоги органів державної

влади УНР громадянам ЗУНР/ЗОУНР продовольством, матеріалами, зброєю для Галицької Армії, створення спільних органів для вирішення питань функціонування залізничного транспорту. Тут слід наголосити на тому, що залізниця була на той час не лише найпродуктивнішим засобом транспортного сполучення, але й найбільш швидким. Проблема полягала в розмірі колії, яка відрізнялася на західних землях України і на території решти України, яка до цього перебувала в складі російської імперії. Окрім того, слід також наголосити на тому, що залізничними працівниками в Східній Галичині були переважно поляки. Не всі з них погодилися принести присягу на вірність ЗУНР/ЗОУНР, були усунуті від праці. Але були також і такі, які залишилися працювати, однак влаштовували саботажні акції. Тому навіть питання кадрового забезпечення функціонування залізниць вимагало нагального вирішення.

Таким чином, можна стверджувати, що аналізована монографія вигідно відрізняється від першої праці академічного характеру “ЗУНР 1918-1923. Історія”. В ній на великому фактичному матеріалі висвітлюються процеси соціально-економічного характеру і соціально-економічна політика ЗУНР/ЗОУНР, співпраця з органами державної влади УНР в цьому контексті, справжню реалізацію соборництва в час Української революції 1914-1923 рр.

Водночас слід відзначити і найбільш виразну “своєрідність” цього видання. Вона, на нашу думку, полягає в наступному: наводячи конкретні факти, цифри, перелічуючи окремі події, позиції політиків, їх висвітлення в матеріалах тогочасної преси автори не покликаються ні на першоджерела, ні на праці тих, хто про це писав чи міг писати. Такий стиль, вважаємо, може бути зумовлений кількома мотивами.

Чи не основний з них, на нашу думку, полягає в тому, що авторський колектив ймовірно взяв за основу студію Нормана Дейвіса “Європа.

Історія”[3]. Маємо на увазі і стиль викладу матеріалу, і спосіб його подачі – насиченість ілюстративним матеріалом, наявність додаткових пояснень на так званих “полях” сторінок. Праця Нормана Дейвіса побачила світ 1996 року, а вдруге була опублікована 2001 року і здобула чималу популярність широкого кола читачів своєю свіжістю подачі матеріалу. Тому, можливо, це і стало важливим мотивом для керівництва авторським колективом, який поставив собі за мету зберегти науковий характер тексту, а от форму його подачі наблизити до науково-популярного видання. На нашу думку, монографія значно б виграла, якби містила конкретні посилання на першоджерела та історіографічні матеріали.

Та все ж дозволимо собі констатувати, що саме ця праця виявилася першим академічним виданням, яке містило досить ґрунтовний аналіз соціально-економічних процесів і соціально-економічної політики ЗУНР/ЗОУНР.

Окремо слід відзначити, на нашу думку, вже згадане енциклопедичне видання, присвячене історії ЗУНР/ЗОУНР. Проблемі соціально-економічної політики держави, яка стала відповіддю на процеси відповідного характеру, як і зовнішньополітичні умови функціонування цього державного організму, присвячені спеціальні статті М.Вітенка, Л. Давибіди, О.Павлишина, Д.Пугача, Л.Шологон [2]. Вони виконані в стилі вимог до видань енциклопедичного характеру: короткі за формою й ємкі за фактичним матеріалом. Висновки авторів аргументовані, послідовні. Статті присвячені, головню діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування на забезпечення соціально-економічної політики держави. Вони містять відомості про роботу закладів освіти, охорони здоров’я, пошт і телеграфу, про спроби вирішення аграрного питання в ЗУНР/ЗОУНР, спроби налагодження промислового виробництва, нафтовидобутку і реалізації продукції цієї галузі, відновлення

деревообробної промисловості. Значна увага приділена допомозі ЗУНР/ЗОУНР з боку уряду УНР. Вважаємо, що на сьогодні найбільш повної наукової праці з питань соціально-економічної політики держави, ніж “Енциклопедія ЗУНР” немає.

Таким чином, аналіз академічних видань з історії ЗУНР/ЗОУНР, які побачили світ в часи новітньої української незалежності дає підстави стверджувати, що проблема соціально-економічних процесів і соціально-економічної політики цієї держави була “не в пріоритеті” дослідників. Більш глибоко і всебічно висвітлювалися інші процеси, такі як військово-політичні, оборонного характеру, національного соборництва тощо. Зрештою, від появи однієї з перших праць М.Литвина і К.Науменка до солідного академічного видання “Енциклопедії ЗУНР” досить явною є динаміка студіювання проблем соціально-економічних процесів в ЗУНР/ЗОУНР, їх аналізу і висвітлення. Разом з тим, дозволимо собі констатувати той факт, що на сьогодні в науковому середовищі ще не створено системної і комплексної праці з означеної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Великочий В. Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР (до 85-ліття Західно-Української Народної Республіки). Моннографія. Івапано-Франківськ: “Плай”, 2003.-278 с.
2. Вітенко М. Державний Харчовий Уряд (Український Харчовий Уряд (УХУ))// Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія : До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 1: А-Ж . Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2018. - С.519-520.; Його ж. Державний Секретаріат публічних робіт. Там само.- С.513-514; Його ж. Державний Секретаріат праці та суспільної опіки. Там само.- С.512-513; Його ж.

Державний Секретаріат пошти і телеграфу. Там само.- С.511-512; Його ж. Державний Секретаріат земельних справ. Там само.- С. 508-510; Його ж. Державний Секретаріат віроісповідань. Там само.- С.503; Його ж. Державний нафтовий комісаріат. Там само.- С. 499-500; Давибіда Л. Державний Секретаріат суспільного здоров'я. Там само.- С.515-516; Павлишин О. Державний Секретаріат фінансів. Там само.- С.516-518; Його ж. Державний Секретаріат внутрішніх справ. Там само.- С.506-507; Пугач Д. Державний Секретаріат шляхів. Там само.- С. 518-519; Його ж. Державний Секретаріат торгівлі і промислу. Там само.- С. 516; Шологон Л. Державний Секретаріат освіти і віроісповідань. Там само.- С.510-511.

3. Дейвіс Н. Європа: Історія . Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. 2-ге видання. К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. - 1463 с.

4. Детальніше див.: Великочий В. Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр.: монографія. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано–Франківськ: Видавничо–дизайнерський відділ Центру інформаційних технологій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009.- 812 с.; Його ж. Велика Східноєвропейська революція, Перша світова війна і Галичина (Українська історіографія суспільно-політичних процесів. Бібліографія). Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2014.- 180 с.; Його ж. Новітня національна історіографія ЗУНР як складова історіографії Української революції 1917-1923 рр: здобутки і перспективи. Революція, державність, нація: Україна на шляху самоствердження (1917-1921 рр.): Матеріали Міжнародної наукової конференції. Київ, 1-2 червня 2017 р. Упоряд. В. Верстюк (відп. ред.). Київ - Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2017. - С. 496-512.

5. Західно-Українська народна республіка 1918-1923. Документи і матеріали. У 5 т. – Том 1: Листопадова 1918 р. національно-демократична революція. Проголошення ЗУНР / Уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківська обласна державна адміністрація; Прикарпатський університет ім. В. Стефаника; Державний архів Івано-Франківської області. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – 584 с.; Т.2. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – 712 с.; Т.3. Кн. 1: Соціально-економічні відносини і визвольні змагання. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. – 644 с.; Т.3 Кн.2: Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. – 680 с.; Т.4. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2008. – 886 с.; Т.5. Кн.1: Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. – 944 с.; Т.5.Кн.2: Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2011. – 948 с.; Т.5.Кн.3: Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2013. – 992 с.

6. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 1 : А – Ж . Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів с. : іл., карти.. 2018. – 686 с.; Т. 2 : З - О . Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів. 2019. – 829 с. : іл.; Т. 3 : П - С . Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів. 2020. – 574 с.; Т. 4: Т-Я. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2021. – 688 с.

7. Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923 : ілюстрована історія. Голов. ред. і кер. авт. кол. Микола Кугутяк. 2-ге вид., допов. Львів-Івано-Франківськ: Вид-во "Манускрипт-Львів", 2008. – 524 с.

8. Західно-Українська Народна Республіка.1918-1923. Історія/ Кер. авторського колективу і відповідальний редактор Олександр Карпенко. Івано-Франківськ: Сіверсія,2001.-628 с.

9. Земельний закон Української Національної Ради. В кн.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали: в 5 т. /Кер. роботи і відп. ред. О.Ю. Карпенко. Т. 2. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003.- 712 с. С.348-353.

10. Карпенко О. Ю. Листопадова 1918 р. національно-демократична революція на західноукраїнських землях. Український історичний журнал. 1993. № 1. - С.16-29.

11. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Монографія. НАН України, Ін-т українознав. Львів : Олір, 1995. - 361 с .

12. Реєнт О., Великочий В. Національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1914-1923: до проблеми концепту. Красзнавство. 2018.№ 3, с.40-51.

13. Реєнт О., Великочий В. Державотворчі процеси на західноукраїнських землях крізь призму національно-демократичної революції 1914–1923 рр. Український історичний журнал.2019.№ 1.С.166-180.

14. Олександр Реєнт, Володимир Великочий. Українська революція: сучасний вітчизняний історіографічний дискурс. Київ - Івано-Франківськ : Вид-во “Місто НВ”, 2024. 396 с.

15. Великочий В.С. Національно-демократична революція на західноукраїнських землях (1914-1923 рр.): до проблеми хронології. Карпатський край. Наукові студії з історії, культури і туризму. Івано-Франківськ,2018.№1-2 (10-11).- С. 18-30.

16. Великочий В. Концепція історії ЗУНР О.Карпенка: еволюція парадигми// Олександр Карпенко – шлях до себе. До 100-річчя професора Олександра Юхимовича Карпенка. Монографія. За ред. В.Великочого, О. Жерноклеєва, І.Монолатія.-Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2022. – С.135-152.

17. Монолатій І. Зоосад революції. Західноукраїнська державність 1918-1923рр. і теорія випадковостей XX - початку XXI сторіч. Есеї. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2020. - 352 с.

18. Udod O. A NEW STAGE OF HISTORIOGRAPHIC UNDERSTANDING OF THE UKRAINIAN REVOLUTION PHENOMENON

(the peer-review on the monograph: Oleksandr Reyent, Volodymyr Velykochyy. The Ukrainian Revolution: Modern National Historiographical Discourse. Kyiv, Ivano-Frankivsk: Publishing House “Misto-NV”, 2024. 396 p.). Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk. Issue 34. 2025.-P. 193-197.

19. Реєнт О., Великочий В. Національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1914-1923: концепція. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 2 : 3 - О . Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів. 2019. – С.702-707.

20. Стаття доктора Михайла Лозинського в газеті “Діло” “В народній Республіці”. В кн.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали: в 5 т. /Кер. роботи і відп. ред. О.Ю. Карпенко. Т. 1. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – 584 с.